

UNELE PRECIZĂRI CU PRIVIRE LA BIOGRAFIA LUI GR. ALEXANDRESCU (PRIMUL LUSTRU ȘI JUMĂTATE AL VIETII SALE)

CONSTANTIN MANOLESCU

I. IGNORĂRI SURPRINZĂTOARE

De la Remus Caracaș la G. Călinescu și de aici la Radu Gioglovan (lăsînd deoparte dimensiunile personalității fiecăruia, pentru că în cazul de față nu sînt determinate) volumul contribuțiilor la biografia lui Gr. Alexandrescu, au crescut substanțial, oferindu-ne de fiecare dată tot mai multe amănunte semnificative.

Surprinde în acest sens faptul că prefața ediției Gr. Alexandrescu apărută în cunoscuta colecție a editurii „Minerva” (1972) omite ultimele contribuții, cele mai ample, ale cercetătorului țirgoviștean Radu Gioglovan (Contribuții la biografia lui Gr. Alexandrescu în „Limbă și literatură”, 19, 1968).

Astăzi nu mai este admisă ignorarea contribuției provinciei în diferite sfere ale activității spirituale.

Cercetarea istorică este în acest sens mai receptivă față de rezultatele cercetării științifice din provincie ; nu-i mai puțin adevărat că și serviciile noastre bibliografice centrale sînt de asemenea foarte receptive pentru toate domeniile spiritului.

S-ar putea ca unii cercetători de istorie literară să considere că, în cazul clasicilor noștri, a căror operă s-a desfășurat într-o perioadă mai îndepărtată în timp, nu se mai pot aduce elucidări revelatoare. Ori realitatea infirmă uneori acest lucru.

II. PĂRINȚII POETULUI

Contribuții esențiale a adus în privința descendenței mamei sale, Maria Fusea, G. Călinescu. Bogăția datelor face însă ca cititorul să scape esențele acestei genealogii.

Cert este că dinspre mamă Gr. Alexandrescu se trăgea dintr-o familie de statornici ai locului, care nu se mutau la București, odată cu mutarea după moartea Brîncoveanului a Curții Domnești.

În momentul cînd Țirgoviștea trebuia să renunțe definitiv la orgoliul, meritat de altfel, de a fi cetate de scaun, pe meleagurile lui trăiau două familii Fusea : *Dumitrașcu* și *Chira Fusea*, alături de *Dragomir* și *Despa Fusea*. Din prima ramură se vor naște intelectuali — printre care,

în primul rînd, amintim pe poet. și ctitori ai unei singure biserici, cea de la Viforita — iar dintr-a doua negustori care vor ctitori și repara o întreagă salbă de biserici pe Valea Ialomitei de la Tîrgoviște pînă în munte : Sfînta Vineri (Tîrgoviște), Valea Neagră (Gura Vulcânii), Brănești, Pietroșița. Omnipotentă în secolul al XVIII-lea această ramură fusească a cupeților, rămasă în secolul următor fără descendenți, va avea totuși orgoliul de a număra — prin adopțiune — pe străbunica scriitorului I. Al. Brătescu — Voinești, Bălașa Fusea ¹.

Ramura Fuseștilor care numără în ascendența sa pe mama poetului se va insinua și în toponimia străveche a acestor ținuturi : satul Dimoiu de lingă Tîrgoviște amintind și azi de bunicul poetului Dima Fusea, iar satul și stația de cale ferată Fusea de lingă Titu, de vărul primar al poetului, Cristache Fusea, deputat în Divanul Ad-Hoc ².

Ambele ramuri ale Fuseștilor, cea a boiernașului Dumitrașcu, pomenit în hotărnicii pe vremea Brîncoveanului, precum și cea a lui Dragomir și Despa, înscrisi într-un pomelnic de piatră pentru proscomidia de la biserica domnească Sfînta Vineri, sînt două șuvițe românești de continuitate a spiritului brîncovenesc de independență.

Exact la un secol de la moartea voevodului și părăsirea Tîrgoviștei de către domnii următori se naște Gr. Alexandrescu, poet al regenerării naționale, sub al cărui ochi de copil, fusese ucis cel dintîi făuritor politic al acesteia : Tudor Vladimirescu.

Datele sărace despre tatăl poetului au fost esențial îmbogățite de cercetările de arhivă, în însuși orașul de naștere și de formare al poetului, de către Radu Gioglovan, bun cunoscător al arhivelor locale.

Din datele oferite de Smaranda Andronescu-Gheorghiu (Maica Smara) tîrgovișteancă, înrudită cu poetul, Mihai Lixăndrescul ar fi fost sameș, adică strîngător de biruri pe întreg județul Dîmbovița ³. G. Bogdan Duică vine și completează datele susținînd că Mihai Lixăndrescul era în 1808 biv al treilea vistier și condicar al județului, strîngător al jălbilor scriitor cu pana deci a rezoluțiilor pe care le dădeau cei doi ispravnici de Dîmbovița ⁴. Ișlicar, cu călimările prinse în briu ca niște stilete (călimări metalice, ermetic închise și avînd o teacă pentru pană) îl va fi cunoscut în calitatea sa de slujbaș la Isprăvnicie, prin 1816—1817, pe Iancu Văcărescu (ispravnic de Dîmbovița).

Despre Iancu Văcărescu se va fi vorbit cu venerație în familie întotdeauna ca despre un suflet nobil, luînd apărarea țaranilor de la Bezdead — Dîmbovița împotriva boierului spoliator Barbu Bellu ⁵, la aura lui Iancu Văcărescu adăugîndu-se faima sa literară. Așa se explică și afirmația lui Ion Ghica după care „a face cunoștința lui Văcărescu fusese visul copilăriei lui“ ⁶ (a lui Gr. Alexandrescu n.n.)

¹ G. Călinescu, *Gr. M. Alexandrescu*, Editura pentru literatură, București, 1962, p. 7—16 și Radu Gioglovan, „Identificări tîrgoviștene în nuvela „Pană Trăsnea Sfîntul“ de Ion Al. Brătescu-Voinești“, în „Acta Valachica“, 1972, p. 346—347.

² Radu Gioglovan, *op. cit.*, p. 347.

³ Smara, *Conferințe și discursuri*, București, 1905, p. 115 și următoarele.

⁴ G. Bogdan-Duică, *Istoria literaturii române moderne. Intîii poeți munteni*, în „Ardealul“, Cluj, 1923, p. 249 și următoarele.

⁵ Mircea T. Georgescu, *Tîrgoviște în desfășurarea evenimentelor de la 1821* în „Acta Valachica“, Tîrgoviște, 1972, p. 81—82.

⁶ Ion Ghica, *Opere*, vol. I, ESPLA, 1956, București, p. 297.

Citind o diată întocmită de vistierul M. Lixânderscu la 20 iunie 1827⁷, rezultă că acesta era originar din București, avînd acolo doi frați, Pană și Ioniță (cu siguranță călugărul Irimia, călugării păstrînd inițiala numelui lor de mirean). Se stabilise în Tirgoviște în jurul anului 1800.

Soția sa, Maria Fusea, moare în 1821, cu 8 ani înaintea sa. Tatăl își ia atunci o îngrijitoare, pe Safta, fiica lui Dima Craiovescu, cu care va mai avea încă 4 copii, frați vitregi ai poetului (Scarlat, Zinca, Zmâranda, Ioniță)⁸.

Astfel se explică ușoara melancolie care plutește uneori în versurile indeobște luminoase despre copilărie, precum și — după cum observă Radu Gioglovan — artileria verbală din „Ingratul” de Ion Heliade Rădulescu :

Născut de a fi slugă, crescut în *desfrînare*

Copil fără rușine...

La 14 octombrie 1828, Mihai Lixândescul cade grav bolnav încercînd prin diata sa pe care o modifică mereu, pînă în ajunul morții, probabil la stăruințele Saftai Craiovescu, să-și asigure, prin moștenire, și pe fiii săi vitregi.

El moare în 1829, probabil între 6 ianuarie, cînd face un ultim adaos diatei sale, prevăzînd o parte de moștenire și pentru ultimul fiu vitreg, Ioniță, născut la sfîrșitul anului anterior, și 1 mai, cînd preoții de la Biserica Lemnului cereau locul dat cu embatic unui oarecare Tache Băcanu hărăzit însă prin diată „a fi al sfintei biserici de lemn unde s-au îngropat”⁹. Evident această cerere se făcea după ce se apelase legal la diată de către Safta Craiovescu, imediat după moarte, cînd, avînd în vedere disputa în jurul diatei, fiii legitimi contestau dreptul de moștenire al celor nelegitimi. Safta se va fi grăbit să facă acest lucru, mai ales că va fi fost alungată din casă de către moștenitorul legal al acesteia, Nicolae Alexandrescu, atunci în vîrstă de 28 de ani. *Putem considera astfel că tatăl poetului murise în aprilie 1829*. Ultimul mare eveniment pe care l-a trăit poate este inaugurarea bisericii din Viforîta la 14 noiembrie 1827 al căruui ctitor era cumnatul său, Nicolae Fusea care-și zugrăvisse chipul alături de cele ale soției și copiilor în pronaosul bisericii. La inaugurare va fi luat parte desigur și poetul. Vărul său, Costache Fusea, băiețandru ca și el, dar care va fi zîmbit mîndru arătîndu-li umbra de culori de pe peretele bisericii, stîrnea ambițiile firești ale rudei mai sărace.

ANUL NAȘTERII — O CONTROVERSĂ ?

Atît I. Fischer/cît și Radu Gioglovan, dintre cei din urmă cercetători ai biografiei lui Gr. Alexandrescu/sînt de acord în a stabili ca dată a nașterii poetului anul 1814, în timp ce manualele și lucrările de popularizare prezintă cu obstinență, anul 1810.

⁷ Radu Gioglovan, „Contribuții la biografia lui Gr. Alexandrescu”, în „Limbă și literatură”, 19, 1968, p. 217—218.

⁸ Radu Gioglovan, *op. cit.*, p. 211. (În 1829, la începutul anului Safta Craiovescu declarase „am viețuit peste 8 ani făcînd aici 4 copii cu el”).

⁹ Radu Gioglovan, Mihai Oproiu, *Inscripții și însemnări din județul Dimbovița*, vol. I, Muzeul județean Dimbovița, 1975, p. 241.

În stabilirea anului 1814 converg toate demonstrațiile făcute. Să recapitulăm pe scurt toate argumentele pro și contra, completându-le și nuanțându-le :

1) Nota lui Heliade Rădulescu la poezia lui Gr. Alexandrescu „Miezul nopții“, apărută la 1832, sună în acest fel : „*Alexandrescu, un tânăr de 18 ani, ca un alt Jung ieșit din ruinurile Tirgoviștei*“, ne duce la un calcul simplu : $1832 - 18 = 1814$.

2) În timpul vieții el însuși a afirmat că este născut în anul 1814.

3) După cum își aduce aminte Ion Ghica, la 1831, Gr. Alexandrescu era băiețandru „*ochi căprui și scinteietori, mustața îi mizea pe buză*“¹⁰. Biologic, acest facies corespunde unui adolescent de 16—17 ani, care ne duce la stabilirea aceleiași date, cu aproximație, 1814.

4) Corelind observațiile lui I. Fischer¹⁰ bis, după care colegii săi de la școala lui Vaillant — Ion Ghica, C. A. Rosetti, Gr. Grădișteanu sînt născuți în 1816, cu descrierea felului în care a legat prietenie Ion Ghica, de exemplu, cu Gr. Alexandrescu, spontan, fără rețineri, nu putem în nici un caz să ne închipuim pe poet, tânăr de 20 de ani printre adolescenți de 14 ani (acceptînd ca dată a nașterii 1810). Ce punte de legătură se poate stabili pentru o prietenie spontană durabilă între doi indivizi de vîrste atît de tranșat deosebite. Acceptînd o asemenea supoziție descrierea lui Ion Ghica trebuia să reflecte deosebirea, oricît ar fi voit acesta s-o evite. Nu i-ar fi scăpat deosebirea mare de vîrstă, și aliura uriașă de Sotea a poetului.

5) Radu Gioglovan face, pe baza actelor de arhivă și al unor supoziții care se susțin, o listă a succesiunii nașterilor în familia Mihail Lixăndrescu-Maria Fusea : Nicolae (1801), Safta (1804), Ioniță (1806), Grigore (1814), Alecu (1819)¹¹ perioadele mai mari fiind explicate de moartea unor copii, cum de altfel însuși poetul mărturisește :

Să-ți arăt în juru-mi un larg cerc de morminte
În care dorm frați, rude părinți ce m-au iubit...

Mai putem reține din versurile de mai sus că, deși după moartea soției, tatăl poetului făcuse încă o serie de copii cu îngrijitoarea sa, dragostea pentru copiii legitimi nu scăzuse nicidecum.

6) Faptul că în 1833 era iuncher, la vîrsta de numai 19 ani, dacă acceptăm ca dată de naștere 1814, obligația fiind însă să aibă 20 de ani, cel puțin, se explică prin dorința expresă, a unui tânăr de a intra în oastea țării nou înființată (mai ales la un tânăr cu un sentiment patriotic atît de intens cum era Gr. Alexandrescu). Diferența era minimă, de numai un an ; pe acea vreme actele de stare civilă nefiind obligatorii și atît de stricte).

Credem că de aici vine acel 1812, ca an de naștere al lui Alexandrescu, de care avea nevoie să poată a intra în miliția națională.

8) Anul 1810 apare pe certificatul de deces. În general actele de deces se bazează pe declarația celui care cerea să se întocmească acest act.

¹⁰ Ion Ghica, *op. cit.*, p. 296.

¹⁰ bis. Gr. Alexandrescu, *Opere*, vol. I, editura „Minerva“, București, 1972, p. X (Prefața lui I. Fischer).

¹¹ Radu Gioglovan, *op. cit.*, p. 219.

Practica în arhivă demonstrează clar inadverențele comise „după ureche“ în declararea anilor de naștere pentru decedați. Bineînțeles că ne referim la actele întocmite celor născuți înainte de organizarea modernă a arhivelor românești.

Este posibil ca data de 22 ianuarie, ce apare pe certificat, să fie reală, la acea dată știut fiind că poetul scrba ziua sa de naștere.

Dacă nu putem accepta ca data de naștere 22 ianuarie 1814, pe baza supoziției de mai sus, în orice caz anul 1814 ca an de naștere al poetului este cel mai plauzibil, fiind necesar un consens general.

LOCURILE NAȘTERII ȘI ALE COPILĂRIEI

Grigore Alexandrescu s-a născut deci, în anul 1814, în mahalaua Lemnului, sau a Grecilor cum mai apărea în acte, în urba Tirgoviștei.

Prin acei ani, mahalaua Lemnului era una dintre cele mai populate mahalale ale Tirgoviștei, avînd 50 de case (109 suflete bărbați și 139 suflete femei). Biserica de zid a mahalalei era destul de veche, probabil din vremea Brîncoveanului, păstrînd însă amintirea faptului că fusese ultima biserică de lemn a orașului, poate alături de cea a Sf. Atanasie și Chiril, din apropiere ¹².

Casa unde s-a născut poetul se păstrează încă, (după tradiție), printre case din aceeași perioadă, mai mari, cu parter înalt, într-un colț de Tirgoviște, ce-ar putea deveni zonă-patrimoniu. Unele case își păstrează și acum largă parcelare a curților. În zonă sînt în picioare 7 asemenea monumente de veche arhitectură românească, în care vizitatorul mai poate recunoaște orașul din vremea copilăriei poetului.

Casa era înconjurată de o curte destul de mare, de vreo jumătate de pogon, cu pomi subțiri, sub care poetul copil se juca savurînd nevinovăția cu mieii :

Sărutare copaci tineri ce prin grija mea creșteai

. . . . .

Și acum vă aflu iarăși frageți, tineri înfloriți

Tînăr eram ca aurora, ca zefirul de ușor,

Cînd sub voi cu mieluşei mă jucam încetișor.

Curtea copilăriei pornea din afund de grădini, dinspre zidurile postelnicului Enache Bădulescu, de unde se zăreau turlele bisericii Tirgului, ctitoria marelui învățat din secolul al XVII-lea, Udriște Năsturel și dinspre livada lui Ianache Tolea, cale de 26 de stîmjeni pînă la gardul de uluci ce se învecina într-o latură cu vechiul șleau al Cîmpulungului, care alături de Calea Domnească (Ulița Mare) au format cele două axe ale orașului feudal. Conform actelor care descriu casa și curtea stăpînită cîndva de tatăl poetului ¹³ șleaul Cîmpulungului se numea Ulița Sașilor, pe unde veneau probabil în vechime, dinspre Brașov negustori sași. Una

¹² Preot Alex. A. Popescu-Runcu, „*Catagrafia județului Dimbovița la anul 1810*“, Tirgoviște, 1936, p. 8.

¹³ Radu Gioglovan, *op. cit.*, p. 216.

din vechile porți ale orașului lui Matei Basarab era încă în picioare, la câteva sute de metri numai de casa copilăriei. În fața acestei porți numită a Cîmpulungului stătuse voievodul, reținut de seimenii care nu-i dădeau voie să pătrundă în oraș. Scena este întrucitva asemănătoare cu cea petrecută cîndva la porțile Canossei.

Se înalța în apropiere în mijlocul unei grădini de duzi casa lui Ioniță Tudorăchescu (cunoscută și azi sub numele de casa Cosma) negustor, ctitor în 1842, a Bisericii Lemnului, căsătorit după tradiție cu o fată a lui Iancu Văcărescu, de la care se pare că a moștenit casa¹⁴. Cîrviștar și mătăsar, deci negustor de vază al orașului, a avut ca ginere pe un dalmat, Nicolciu Stoianovici, tovarăș de negoț mai tînăr pe îndeapătatele meleaguri unde îl duceau treburile. În această crepusculară lume de ilișcari și surtucari, în acest tablou compozit, Grigore Alexandrescu va fi reținut caravanele de cîrviș (măduvă topită) care plecau spre Dalmația, pe coastele Adriaticei, să se întoarcă cu mătăsuri italiene. Dorința de a-l cunoaște pe Iancu Văcărescu, despre care aminteam anterior/se va fi putut naște și din faptul că micul Gr. Alexandrescu îl zărise probabil prin mahalaua unde copilărea.

Natura citadină era foarte bogată, caracteristica Tîrgoviștei fiind tocmai largă parcelare, marile suprafețe verzi printre care se înalțau casele albe întinerindu-și culoarea în fiecare primăvară. De aceea senzația unui sat mai mare pe care o da Tîrgoviștea călătorilor străini din această perioadă (William Wilkinson, Stanislas Bellanger). Numărul bisericilor, amploarea caselor, părăsite sau nu, turnul Chindiei și ruinele caselor domnești dădeau mai degrabă senzația unui oraș care se scufundă sau care luptă să nu se scufunde.

Împrejurul casei din Tîrgoviște se va fi aflat, așa cum crede G. Călinescu, poteca evocată de poet sau părul înalt sub tulpina căruia se juca în copilărie. Citind cu atenție „Viața cîmpenească“ de unde pornește de altfel și G. Călinescu, putem observa (în afara titlului poeziei) :

Cu gîndul mă întorceam
La locurile dorite
În *valea* (s.n.) ce-am îndrăgit
Vedeam livada, grădina,
Poteca ce ades călcam,
Părul înalt și tulpina
Unde copil mă jucam.

Amintirile vieții cîmpenești pe care i le trezesc poetului găzduirea la conacul vornicului Gr. Cantacuzino (1800—1849), fondator al Societății filarmonice și participant la complotul din 1840 contra lui Alex. Ghica, se refereau la locurile unde gustase din copilărie această senzație frustă, locuri aflate în apropierea Tîrgoviștei, la Valea Sasului, din poala mănăstirii Dealu.

Locurile pline de liniște, cu grădini și vii, se mai cunosc și astăzi. Aici tatăl poetului avea deci proprietate, parte-moștenită de la nevastă, parte cumpărată de el „cu casă și cramă“¹⁵, unde cu siguranță veneau

¹⁴ Lazăr Petrescu, „Case vechi tîrgoviștenc“ (mss.).

¹⁵ Vezi G. Călinescu, *op. cit.*, p. 16.

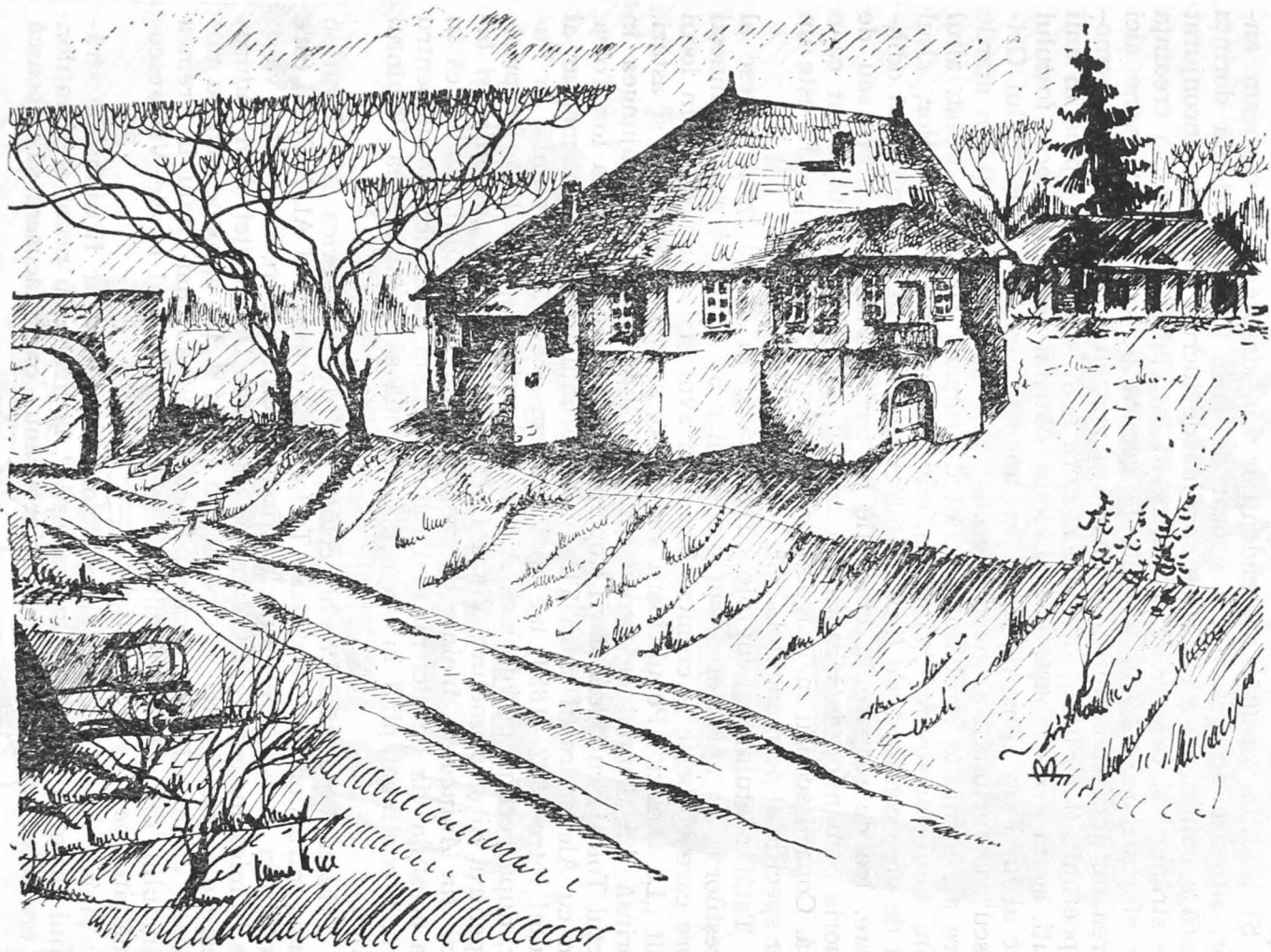

Fig. 1. Reconstituirea casei N. Hiotu, unde a funcționat școala lui Rafail urmată de către Gr. Alexandrescu (după fotografia lui Szatmary) Desen — Mircea Bodeanski
<https://biblioteca-digitala.ro>

des în timpul verii și în special în timpul culesului viilor. Aceasta este *valea* evocată de poet, *livada, grădina*, unde se afla *poteca* și *părul* sub care se juca, teritoriul care-i dăduse senzațiile fruste ale *vieții cîmpenești*.

Și tradiția, intuiția descendenților săi, despre care vorbeam anterior, situează acest teritoriu evocat de poet făcînd evidentă dorința firească a omului de a ști că se sprijină de lucruri care i-au înconjurat și pe strămoși și care le dă încredere în întreprinderile lor, în credința unor eforturi care la fel vor atinge generațiile ce vin. Intervine aici puterea mitului, constituind o dovadă a perpetuării nelivrești a memoriei poetului. (La Pitaru, satul de naștere al lui Grigorescu, pînă în anii trecuți, acum i se cunoaște numai ciotul, bătrînii arătau pe locul fostului conac al lui Filip Lenș, de asemenea un păr, numindu-l „părul lui Grigorescu“. O furtună l-a doborât de curînd). Copacul este unul din marile repere ale spațiului străbătut și trăit de români. Un copac izolat, altul bătrîn, unul foarte înalt, unul înfierat de oamenii hotărnicilor, altul legat de vreo comoară, de fireștile iubiri ale tinereții, de umbra lui odihnitoare, loc de scăpare în cine știe ce ierni, urmărit de fiare sau de memoria oamenilor, iată motivația acestui cult al arborelui văzut ca o ființă. Copacii scăpau mai sigur decît casele de foc și jafuri. El este un reper specific al permanenței.

Tatăl poetului a avut vie cu cramă și în dealul brîncovenesc al Doiceștilor¹⁶, în apropierea sau poate chiar pe locul cramelor domnești despre care vorbește și cronica. Via ar fi avut și la Aninoasa¹⁷ în locul numit „La Ogrăzi“. Pe ulicioara strîmtă ce se mai conturează și astăzi, desprinsă din drumul ce venea dinspre Gura Viforîtei se ajungea în punctul Toloaia cu livezi și vii (toponimul vine probabil de la Ion Tolea, vecin cu Alexandreștii și în Tîrgoviște, primul primar regulamentar al orașului între 1832—1833) iar apoi în buza unei vâlcele numită la Puțisor, după vechiul puț de aici. Aici dealul urca în pantă lină, loc prielnic pentru vii și pruneturi. Via a fost lăsată pe seama „preoților și bisericii din Aninoasa“, înainte de moartea tatălui poetului, pentru că în diata acestuia via de aici nu mai figurează. Am identificat locul pentru că via a continuat pînă în vremea din urmă să se numească Pămîntul bisericii.

Prin altă poartă a vechii cetăți, cea de la biserica Al. Ciocîrlan (actuala întretăiere dintre străzile Tudor Vladimirescu și Al. I. Cuza) care se mai afla în picioare chiar la sfîrșitul secolului trecut, poetul va fi mers la mica moară de la Colanu pe marginea Dîmboviței și în pădurea pe care o stăpînea tatăl său pe aceste locuri¹⁸. De aproape veneau miroaznele Văcăreștilor. Peste cîmpul cu griie, sau mai tîrziu la vremea măcinatului, departe peste miriște, se zărea vălurind casele Văcărescui înălțate „pe un vîrf de delișor“.

Ținînd drept malul înalt al Ialomîței, poetul ar fi ajuns pe străvechiul Drum al plaiurilor, în Brănești¹⁹, la livada cu pruni a părinților. Aici era satul vârnicerilor lui Brîncoveanu, care făcuseră să albească

¹⁶ Radu Gioglovan, *op. cit.*, p. 217.

¹⁷ G. Călinescu, *op. cit.*, p. 12.

¹⁸ Radu Gioglovan, *op. cit.*, p. 208.

¹⁹ Ibidem.

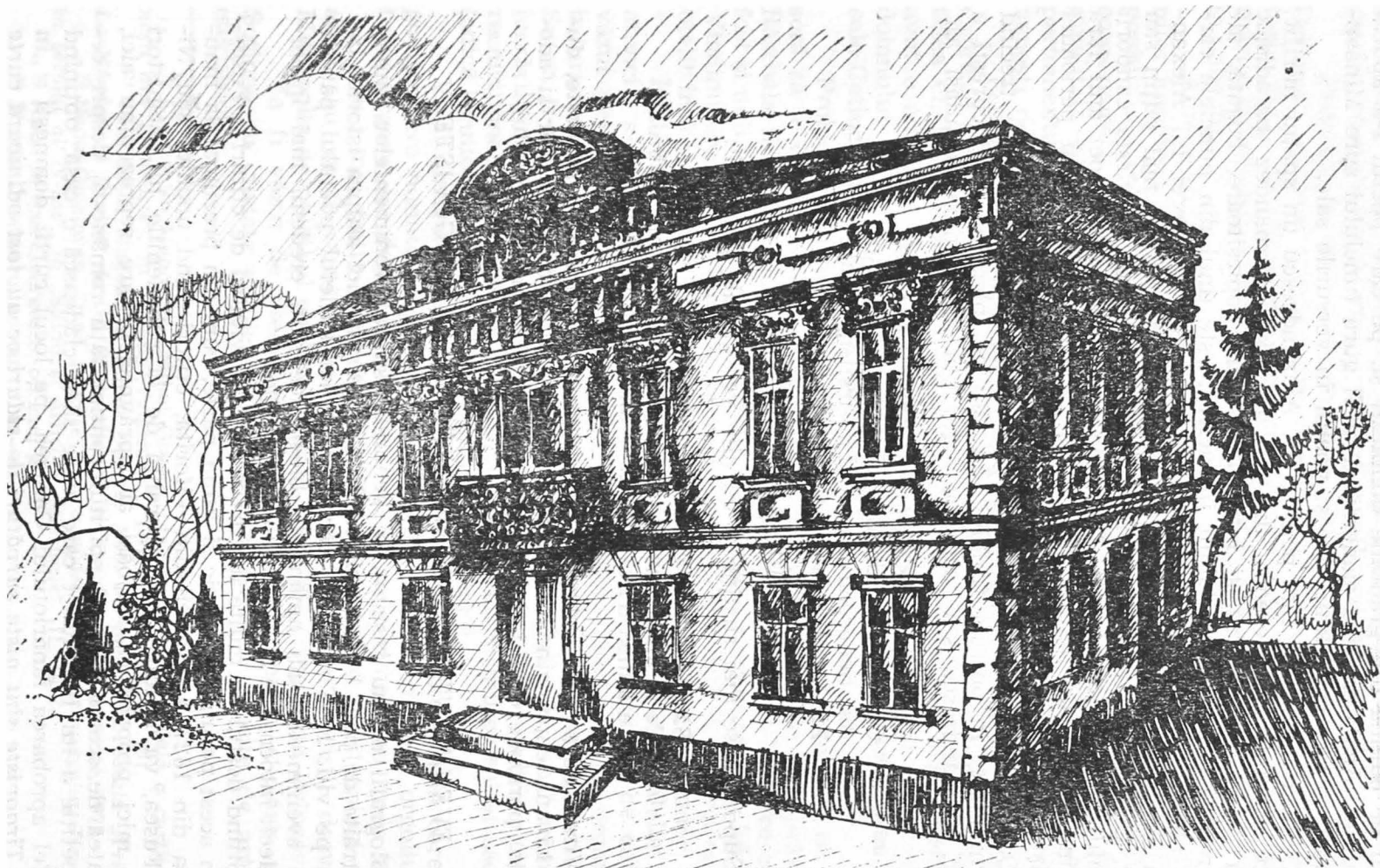

Fig. 2. Aspectul de azi al casei N. Hiotu, fosta casă a coconilor. (Modificările s-au făcut la sfârșitul secolului trecut în gustul epocii) Desen : Mircea Bodeanski

foișorul de odihnă din grădinile domnești și, pe care poetul l-a apucat încă ruinat. Acolo credeau oamenii că ar fi gura tunelului spre Minăstirea Dealu despre care amintește și poetul în versurile sale.

De aceea copilăria este pentru Gr. Alexandrescu un spațiu mirific, la care se întoarce deseori, un fel de Juan Fernandez paradisiac pentru masca lui de Crusoe întristat. Natura coplesitoare, bogată, ale căror repere fizice le-am stabilit întrucitva, este unul din punctele cardinale ale acestui spațiu. Copilăria este o obsesie a operei lui Alexandrescu, un motiv poetic asupra căreia exegeții au insistat mai puțin sau de loc. Ca durată ea cuprinde în conceptul poetului — vârsta candorii și visului, deci și adolescența. Copilăria înseamnă pentru poet anii fără griji, înconjurate de natura luxuriantă, cu școli și lecturi ai perioadei țirgoviștene.

Dacă tatăl său a murit în primăvara anului 1829, casele trecînd conform diatei în posesia fratelui său Nicolae, plecarea la București a lui Gr. Alexandrescu s-a făcut cu siguranță, în toamna aceluiași an.

Cînd toamna să arătă-al iernii rece soare,
Copacii plini de jale, pierd frunza se usuc,
Așa nenorocirea uscînd a vîrști-mi floare
Zic lumii un adio-iar lira și mă duc.

(Adio la Țirgoviște)

Supoziția se mai susține și cu alte versuri ale poetului :

Sărutare, copaci tineri . . . . .
Ce în vîrsta mea de aur cu verzi frunze mă umbreați
La a mea tristă plecare v-am lăsat îngălbeniți...

Vîrsta de aur a existenței sale, după cum el însuși o numește, durează 15 ani, cuprinzînd cum am văzut nu numai copilăria dar și adolescența, perioade destul de importante pentru formația poetului.

EVENTIMENTELE ISTORICE TRĂITE LA ȚIRGOVIȘTE

Biografiile nu au insistat, în general, asupra evenimentelor importante trăite de poet la Țirgoviște. Nu s-a insistat nici asupra istoriei învățate pe viu, la Țirgoviște, care a modelat sufletul poetului patriot. Aceste evenimente sau amănunte biografice sînt, credem, mai importante decît întocmirea minuțioasă a genealogiei.

Știînd destul de multe lucruri despre activitatea de ctitori a Fuseștilor în acest perimetru istoric și luînd parte, cum am prezumat la inaugurarea din 1827 a bisericii din Viforita, ctitori fiind unchiul său, Nicolae Fusea, va fi auzit, cu siguranță de la rubedeniile lui, negustori onești, mici proprietari, slujbași ai isprăvniciei, care reprezentau aici, în cetatea de scaun părăsită spiritul continuității românești, despre celebra petiție a lui Isac Ralet care voise să-și clădească o casă, obținînd de altfel aprobarea fanariotului Caragea, pe locul curții domnești : „în orașul Țirgoviște sînt niște surpături de ziduri ce au fost odinioară curte

domnească... însă surpăturile acelea de ziduri sînt cu totul netrebuin-
cioase, rămînînd a fi numai pentru încuibarea păsărilor”²⁰.

Prezența în această perioadă a unor însemnări pe cărțile Bisericii Domnești, a unor zgrafite consemnînd evenimentele importante din istoria țării, atitudinea de continuu interes față de aceste glorioase rămășițe strămoșești explică faptul că hotărîrea fanariotului nu a fost pusă în aplicare.

Alimentat în copilărie și de aceste ecouri ale rezistenței țirgoviștenilor împotriva profanatorilor vechii vetre domnești va înălța mai tîrziu poetul în „*Trecutul. La mănăstirea Dealu*” un imn adus efortului de conservare a amintirilor de piatră ale istoriei, aducînd un plus de originalitate cunoscutei teme a ruinelor și va sprijini ca director la Departamentul Cultelor și Instrucțiunilor consolidarea clopotniței brîncovenești de deasupra porții de acces în cetatea ruinată²¹.

Poetul va fi auzit despre vestita Răscoală a țirgoviștenilor, altă expresie a rezistenței fostei cetăți de scaun față de drepturile și demnitatea ei, în fața domnilor fanarioți. Vestita răscoală a țirgoviștenilor a avut o amplă și dramatică desfășurare, fiind determinată de încercarea domnului Al. Suțu de a răpi moșia orașului pentru înzestrarea fiicei sale Catinca ajunsă la vîrsta măritișului²².

Probabil că printre cei ce au alungat slujbașii domnești ce veniseră să le comunice hotărîrea a fost și tatăl său, slujbaș la isprăvnicie. Răscoala țirgoviștenilor a premers Revoluția lui Tudor Vladimirescu. Au fost și unii istorici care au considerat că mișcarea revoluționară a lui Tudor Vladimirescu ar fi început de aici, de la Țirgoviște²³. Îndîrjirea ei a oțelit însă și a incitat cu siguranță mai mult pe pandurii lui Tudor.

În 1821, Gr. Alexandrescu avea 7 ani. Dramatismul zilelor trăite atunci i s-au întipărit în minte pentru totdeauna. Ochii săi de copil au văzut pe eteriștii ce-și instalaseră aici cartierul lor general, organizînd baluri, concerte de pian, dar și organizînd rezistența împotriva turcilor. Se va fi dus la apropiata poartă a Cîmpulungului, pe „șanț” urmărind lucrările ce se făceau pentru întărirea fortificațiilor orașului, aici fiind rechiziționați pentru muncă atît dimbovițeni, cît și mușceleni și săcuieni (adică locuitorii din județul dispărut astăzi, Saac)²⁴.

Va fi auzit despre manifestul tipărit de către eteriști, în care Țirgoviștea era numită „*capitala dacică*”, ceea ce va fi măgulit orgoliul tuturor țirgoveților demni și conștienți de gloria perimetrului unde trăiau.

Nu-i mai puțin adevărat că, aflat în apropierea Mitropoliei va fi auzit sau va fi văzut cu strîngere de inimă, cum eteriștii dezveleau Mitropolia de plumbul cu care o înnoise în 1707 Constantin Brîncoveanu.

Va fi văzut de asemenea căruțele sosind dinspre sticlăria de la Șotînga cu ciudate ghiulele de sticlă, pentru a fi folosite de artileria eteriștilor.

²⁰ Constantin Manolescu, Mihai Oproiu, „*Istoria post-voievodală a curții domnești din Țirgoviște*”, în „*Studia Valachica*”, Țirgoviște, 1970, p. 191.

²¹ Constantin Manolescu, Mihai Oproiu, *Notă cu privire la poezia „Trecutul. La Mănăstirea Dealu” de Gr. Alexandrescu* în „*Creneluri*”, Țirgoviște, 1972.

²² Radu Gioglovan, *Două procese pentru apărarea moșiei orașului Țirgoviște în secolul al 19-lea*, în „*Studii și articole de istorie*”, II, 1957.

²³ Apud Mircea Georgescu, *op. cit.*, p. 82.

²⁴ Mircea Georgescu, *op. cit.*, p. 83—84.

O mătușă, o Fusească avea casă apropiată celei a lui Geartoglu, unde își stabilise reședința Alexandru Ipsilanti. Aceasta era soția unchiului său Nicolae Fusea, cea care la 80 de ani, în 1871, va declara lui C. D. Aricescu că l-a văzut pe Tudor cu picioarele legate pe sub burta calului trecând prin fața porții casei sale²⁵. Tot ea declara preotului Gr. Aramă, mai târziu, deci la o vîrstă mai înaintată, că zaverгии după ce îl ținuseră legat pe Tudor de un molift, în curtea mitropoliei, cu ochii în soare, l-a dezlegat și l-au dus la casele boierului Geartoglu²⁶. Alexandrina Pitiș, vorbea în 1940, după declarația unui nepot al său (prof. Bibi Popescu) despre tradiția îngropării trupului lui Tudor în apropierea bisericii, sub un cireș. (Alexandrina Pitiș era soția unui hangiu cunoscut țirgoviștean care stăpînea, la sfîrșitul secolului trecut, suprafețe și case în apropierea bisericii Geartoglu).

Am încercat astfel să reconstituim versiunea pe care a auzit-o, în propria sa familie, despre moartea marelui bărbat Tudor Vladimirescu. Gr. Alexandrescu (versiunile au fost, după cum se știe numeroase).

Anul 1821 este pentru Țirgoviște un an de spaime. După cutremurul din 5 mai, după nesiguranța instaurată de eteriști și iminența unui atac turcesc, după desvelirea mitropoliei și rechizițiile efectuate pentru muncă, după uciderea Domnului Tudor la 29 mai asupra Țirgoviștei se abate o altă nenorocire : „*au intrat turcii... duminica la prînz*“²⁷. Într-o Țirgoviște părăsită de eteriști, închipuiți-vă deci această duminică spartă. Conduși de Chihaiya Bey, turcii pătrund în oraș jefuind, stricînd bisericile, furîndu-le cărțile și odoarele, transformînd în geamie biserica Sf. Împărați, ucigînd. Cad sub sabie jupan Gh. Brașoveanu, postelnicii Chivu și grămăticul Vasalache. De o situație privilegiată s-au bucurat sudiiții chezaricești care, în frunte cu starostele Alexe, au jucat rolul de meditatori pe lingă turci, salvînd orașul și de alte stricăciuni.

Foarte probabil că în fața acestor evenimente, familia lui Grigore Alexandrescu se va fi retras la mănăstirea Viforita, unde după cum ne glăsuiește o însemnare se aflau „*băjenăriți mulți din Țirgoviște*“ și care, „*spăimătîndu-să... au fugit toți în toate părțile*“²⁸. Tocmai s-ar putea lega moartea mamei sale, situată în timp, chiar în 1821 de aceste evenimente, de spaima trăită trăgînd după ea pe micul Grigore, de 7 ani, iar în brațe ținînd alt copil de numai 2 ani, pe Alecu, cel mai mic frate al poetului.

Vînturile aspre ale istoriei au bîntuit peste copilăria poetului.

LECTIILE ISTORIEI STRĂVECHI

Suind de mic pe dealul mănăstirii, probabil de la casa părintească din Valea Sasului (vechea denumire a văii unde aveau vii Barații țirgovișteni) și admirînd „mărețul turn“ așa cum arăta el în gravura lui Bouquet, cu ferestre mici și subțiri, nu gotice, cum au devenit după

²⁵ „Istoria revoluțiunii române“ de la 1821, Craiova, 1874, p. 254, nota 3.

²⁶ Preot Gr. Aramă, *Ghid țirgoviștean în trecut și astăzi*, Țirgoviște, 1911, p. 9.

²⁷ Radu Gioglovan, M. Oproiu, *op. cit.*, p. 212, 120, 159, 237.

²⁸ *Idem*, p. 279.

restaurarea lui Bibescu, cu paramentul, la fel de cărămidă, neplacat, cu urmele unei mici prelungiri constructive în vîrf, probabil un fel de gheretă a strajei, cu un fel de balcon acoperit spre nord, medita la originea acestui „*trist martur l-al nostru vechi apus*“ pe care nu reușea s-o afle, intuind doar o istorie amplă și glorioasă. Îi erau cunoscute mormintele de la gropnița Dealului, unde „*au odihna locaș adînc, tăcut/ Eroii...*“ între care, prezidează Mihai Viteazu.

Cunoscut îi era din istoria orașului („*mi-e scumpă cetatea ce-a domnit*“) blestemul lui Nifon, care așa cum a procedat și ultimul rege maur părăsind Spania și Europa — obicei oriental deci — și-a scuturat papucii la marginea cetății, pentru ca praful să se aleagă de ziduri și oameni. (Regele maur își scutura papucii la marginea Granadei). Cetățile „*les deux cités maudites*“ au continuat să trăiască însă, una într-o extremitate a României, cealaltă într-alta. „*E o fatală soartă? sau pe acest pămînt/ Lasă urmele sale blestemul unui sfînt?*“ Melioristul Gr. Alexandrescu, cum îl numea Călinescu, nu era deci un fatalist, filozofic gîndirea sa se ridicase pînă la negarea divinității, e drept cu o ușoară urmă de teamă pentru cutezanță“... *să vezi de-avem cuvinte/Cînd chiar de providență nevrînd m-am îndoit*“.

Începînd din această perioadă, cea a adolescenței, va avea păreri bine conturate, credem, despre trei dintre marile figuri ale istoriei noastre naționale. Expresia acestor convingeri o constituie memorialul căsătoriei sale, în 1842, alături de Ion Ghica la mănăstirea de pe Olt pe care visase să le vadă, deoarece „*din copilărie auzeam vorbindu-să... de poziția lor, de munți înalți, de peșteri minunate...*“²⁹.

Sentimentul de admirație față de demnitatea și curajul cu care și-a depășit durerea Constantin Brîncoveanu, nu-l oprește pe Gr. Alexandrescu să-l bănuiască de atitudini omenești mai puțin lăudabile față de Cantacuzini, expresie firească a rivalității dintre cele două familii de pe urma cărora va profita Poarta Otomană.

Brîncoveanu este pentru Alexandrescu un Cris (Croeus), cunoscutul rege al Lydiei, celebru prin bogăția sa și cu un tragic și neașteptat sfîrșit³⁰.

De mic auzise legenda bogăției Brîncoveanului, auzită și de noi în 1947—1948 de la Mihai Hodorogă (Aninoasa) după care în hrubele palatului s-ar ascunde o trăsură de aur bătută cu pietre scumpe și mii de bogății ale domnitorului decapitat la Constantinopol.

Peșterea³¹ ce se întinde departe sub pămînt
Prin drumuri rătăcite, în loc necunoscut
Își are răsufierea, în sînul ei găsești
Averi nenumărate, comorile domnești...

²⁹ Gr. Alexandrescu, *Versuri și proză*, ESPLA, București, 1956, p. 233.

³⁰ *Idem*, p. 254.

³¹ Este vorba despre tunelul care după tradiție ar fi existat pe sub Ialomița și care ar fi ieșit astfel la mănăstirea Dealu. În această variantă existența unui tunel este de domeniul fanteziei. Un tunel de refugiu ieșind undeva într-un loc ferit către nord, este posibil, mai ales dacă ținem seama de afirmațiile lui Jaques le Golf în „Civilizația evului mediu“ după care cea mai mare cucerire tehnică a acestei perioade istorice ar fi sistemele de boltire inclusiv cele ale subteranelor.

Despre înaintașul acestuia, Matei Basarab, un adevărat ctitor al orașului unde copilărise, meditează la Arnota (cel de al doilea mormint al acestuia, inițial fiind înmormântat la Tîrgoviște, la Biserica Domnească) : *...prinț cu inimă nobilă, care, știind a birui, a preferat totdeauna bunurile păcii, care, destoinic a dobîndit numele de concherant, a ales pe acele de legiutor și civilizator al nației sale, generos către vrăjmașii săi și drept către toți, poate să zică cineva că el n-a făcut altă greșală decît aceea că a trăit prea mult. Bătrînețile lui l-au făcut să cază sub influența unor miniștri necinstiți și nevrednici, care i-au întunecat gloria și i-au amărit cele din urmă zile ale vieții*³².

Alexandrescu copilărise doar la cîteva sute de metri de poarta unde fusese — cum am mai spus — oprit de seimeni și împiedicat să mai intre în cetatea pe care el o ridicase de iznoavă și o împodobise cu nemăsurate comori de arhitectură. Închipuindu-și scena, ea se acoperea de aura unui tragism shakespearian.

La Tismana își amintește de „Viteji panduri ai Mehedințului, sub steagul lui Tudor Vladimirescul... a cărui întreprindere înaintă cu un pas libertatea politică”³³.

Grigore Alexandrescu, nu idealizează istoria, chiar Tudor era, după el „om mărginit și crud“, lucru care nu corespunde însă adevărului fiind mai degrabă înțelept și autoritar. Alexandrescu este mai atras de romantismul eteriștilor și nu de realismul politicii, verificate de veacuri, al lui Tudor, deși realizează dimensiunile întreprinderii lui. La Drăgușani va plînge sacrificiul batalionului sacru, adăpostit o perioadă tot în orașul copilăriei sale. Cei care vînzoliseră Tîrgoviștea și pe care îi văzuse în copilărie, zăceau în pămîntul Drăgășanilor, la rădăcinile viilor.

Legendele Tîrgoviștei, despre care am mai vorbit, le-a auzit de mic și i-au încălzit sufletul :

Pe-aici ziceau bătrînii — o boltă arătînd
Intră tînăra doamnă frumoasă și fugind
De cetele tartare cînd ele acest palat
Lipsind oștirea noastră în treacăt au pădat.

sau :

În preajmă-le ard focuri, căci ele se păzesc
De iesme, tauri ce iadul locuiesc
Și cînd un aproape a merge a cutezat
El la lumina zilei nu s-au mai arătat³⁴.

Legende ascundeau misterul unei istorii pe care Alexandrescu a căutat s-o descifreze. Obiceiul de a descifra inscripții (la Cozia de exemplu, citește inscripția de pe mormîntul maicii Tofana, mama lui Mihai

³² Gr. Alexandrescu, *op. cit.*, p. 260—261.

³³ *Idem*, p. 268.

³⁴ Asemenea versiuni am putut culege și noi de la Gh. Manolescu, originar din Runcu-Dîmbovița, care povestea că elev în clasa I a gimnaziului „Ienăchiță Văcărescu“, la 1886, a mers îndemnat de doi tineri, printr-un „tunel“ pînă s-a stins făclia. Este vorba de o simplă impresie alimentată de legendă. Probabil au mers cîțiva metri prin sălile palatului domnesc acoperite de pămînt, pînă la săpăturile lui Virgil Drăghiceanu, de dinainte de război.

Viteazu) l-a desprins desigur de la Tîrgoviște. În drum spre Valea Sa-sului, evocată după cum am văzut în versurile sale se va fi oprit o clipă, în fața crucii mari a lui Matei Basarab, conținând un hrisov cu privire la viile oroșanilor și la darea vinăriciului, descifrînd-o. În caracterizarea sa pe care o face voievodului se vede desigur ecoul acestui însemn de pace din preajma cetății precum și al dramatismului scenei întîmplate la una din porțile de piatră ale cetății.

Faptul că este singurul poet care amintește în versurile sale despre ruine, de legendele Tîrgoviștei ale căror ecouri au ajuns pînă la noi este o dovadă a spiritului căutător, al formației sale tîrgoviștene, mai îndelungată decît cea a lui Cîrlova și I. H. Rădulescu.

Chiar ideea unirii românilor, ideal al generației sale, o descifrase din lecțiile de piatră ale Tîrgoviștei :

Și în vechea capitală, o măreață mănăstire
După lupte sîngeroase, monument de înfrățire,
De-al Moldovei domn clădită, stă trecutul atestînd...

Era vorba de biserica Stelea, această coroană de piatră căzută de pe fruntea orgolioasă a lui Vasile Lupu.

ȘCOLILE TÎRGOVIȘTEI

Vechea școală domnească înființată de Mihail Racoviță la 1741, funcționa și la 1777, stîrnind invidia firească a locuitorilor urbei Ploieștilor care cereau să se înființeze și la ei o școală ca la Tîrgoviște. Ea va funcționa pînă în ajunul nașterii lui Gr. Alexandrescu, în 1831. Doi ani mai tîrziu o anafora cerea reînființarea școlii de la Tîrgoviște, avîndu-se în vedere tradițiile culturale ale acestui oraș, o bună bucată de vreme întîiul centru cultural al țării, adăpostind pentru a da numai un exemplu, în domeniul școlii una din primele instituții de învățămînt superior Școala greca e latina :

„Iar mai vîrtos întru acest fel de lăudat și vechi oraș se cuvîne să se cîntească musele cu roadele învățaturii“...³⁵.

O intuiție fantastică deci a Tîrgoviștei, cel puțin pentru a pregăti destinul „celui mai mare poet pînă la Eminescu“. Se cînteau musele, într-adevăr pregătindu-se reînnoarea tradițiilor de învățămînt, tocmai în zorile vieții poetului Gr. Alexandrescu, la 24 martie 1815.

Anafora amintind că orașul este locuit de „boiernași cu locuință și oameni de cînst, neguțători“ demonstra dorința locuitorilor din acea vreme de a asigura învățatură copiilor lor, alături de orgoliul lor de a fi urmași ai unui vechi centru de cultură.

Aceasta era atmosfera pe scurt în orașul nașterii poetului în ceea ce privește prețuirea învățaturii.

Într-o notă autobiografică poetul mărturisește că a învățat „în Tîrgoviște în școala de sub direcțiunea poetului grec Rafail (în casele

³⁵ apud G. Pirnuță, „Inceputurile culturii și învățămîntului în județul Dimbovița“, Tîrgoviște, 1972, p. 144.

lui Nae Hiotu) unde se preda limba greacă și declamațiunea, apoi în școala lui Mitilineu, pentru limba elină“³⁶.

Marele clucer Nicolae Hiotu era născut la București, fiu al medelnicerului Scarlat Hiotu pomenit de documente ca ispravnic al județului Dimbovița alături de Grigorașcu Hrisoscoleu³⁷.

După catagrafia din 1829, necunoscută lui G. Călinescu (acesta își ia datele din publicațiile vremii) avea o casă în Tirgoviște și alta în București, 10 pogoane de vie în județul Muscel, 4 în Prahova, o „moșioară“ la Edera de Sus cu pădurea respectivă și în Mahalaua de peste gîrlă (Tirgoviște), o moară în același oraș (pomenită și la 1843)³⁸, precum și o prăvălie pe loc străin la București.

După informațiile oferite de G. Călinescu, Nae Hiotu s-a căsătorit la 1809 cu Elena, o soră a mamei lui Vasile Cîrlova, prin ea explicîndu-se legăturile lui Cîrlova cu Tirgoviștea. Stolnic, în 1829, ajunge mare clucer (la data catagrafiei deja citate) și deputat pe județ în Obșteasca Adunare. A fost ocîrmuitor de Vlașca. A murit la 27 iunie 1844 „din pricina unei boale de 8 zile“ și a fost înmormîntat la București la Sf. Mănăstire a Sf. Gheorghe cel vechi. Era frate cu Costache Hiotu, care trăia în Tirgoviște (G. Călinescu doar supozează „frate sau fiu“)³⁹.

Conform catagrafiei de la 1829, Nae Hiotu trăia la București, deci casele sale din Tirgoviște erau folosite exclusiv pentru școală și probabil locuită pentru dascălul Rafail. Conform informațiilor oferite de Radu Gioglovan în articolul citat „în fața uliței mari dinspre apus, sînt două case mici făcute de căminar Iordache Geartoglu în care ține un dascăl de învăță copiii“⁴⁰. Autorul presupune că în acele case s-a aflat școala unde a învățat Gr. Alexandrescu. Avînd în vedere că știrea este din 16 iulie 1819, trebuie să observăm că doi ani mai tîrziu Iordache Geartoglu părăsește orașul, odată cu trupele eteriste, deci dascălul fie că pleacă și el cu acest căminar grec, oni trece în serviciul lui Nae Hiotu, așa cum spune clar Gr. Alexandrescu. Casele lui Nae Hiotu erau cunoscute în epocă. Informația lui Radu Gioglovan ne poate duce cu probabilitate la stabilirea vechimii școlii, presupunînd că dascălul Rafail ar fi ținut mai întîi școală în casele lui Geartoglu, aflate, conform știrii, pe aceeași parte a Uliții Mari, cu casele lui Nae Hiotu.

Conform identificărilor făcute de Lazăr Petrescu „Case vechi tirgoviștene“ (mss) casa lui Nae Hiotu este pe pivnițele fostei case a coconilor lui Brîncoveanu situată lingă palatul domnesc. Modificată după gustul epocii se află și astăzi în picioare. Pivnițele caselor păstrate intacte oferă garanții sigure în ceea ce privește datarea lor. Din stăpînirea domnească Casa coconilor a ajuns către sfîrșitul secolului al XVII-lea probabil a lui Scarlat Hiotu, tatăl lui Nicolae Hiotu, apoi în stăpînirea acestuia și după moartea acestuia în cea a soției Ilinca Hiotu. Va trece

³⁶ Tojus Caracaș, „Contribuții la biografia lui Gr. Alexandrescu“, București, 1931, p. 37.

³⁷ I. C. Filitti, „Catagrafia oficială de toți boierii Țării Românești la 1829, București, 1929, p. 27.

³⁸ Arh. St. Filiala Tirgoviște, fond Primăria orașului Tirgoviște, dos. 26/1843, f. 25.

³⁹ G. Călinescu, *op. cit.*

⁴⁰ G. Călinescu, *op. cit.*, p. 19.

apoi în stăpînirea unui ofițer austriac Küle, autor al unei ridicări topografice a orașului. Pînă a ajunge în stăpînirea lui Küle în aceste case a funcționat ocîrmuirea județului (la data introducerii Regulamentului organic)⁴¹. *De aici concluzia că în casele Nae Hiotu a putut funcționa o școală, cea a călugărului Rafail între 1821—1832.*

Clădirea se poate vedea, mascată de casa Dionisie Lupu (ce s-a construit după cutremurul din 1802, pe teritoriul curții domnești), în fotografia făcută la 1868, din turnul Chindia, de către Szathmary.

Combinînd cu o altă fotografie a Porții Dealului făcută de același Szathmary, la aceeași dată, am încercat să reconstituim casa Nae Hiotu unde a învățat Alexandrescu (vezi desenul făcut de Mircea Bodeanski). Casă cu parter înalt, cu foisor, intrarea fiind laterală, prin foisor, cu acoperiș de șindrilă în patru ape, casa Hiotu era asemănătoare cu casa Angela Georgescu, aflată și astăzi în picioare. Cu ocazia construirii Prefecturii, la sfîrșitul secolului trecut, casa Nae Hiotu sau Küle, cum se numea la acea vreme, va fi modificată, arătînd la ora actuală conform desenului 2 (autor Mircea Bodeanski).

Odată identificată o nouă clădire legată de memoria poetului și de istoria școlii românești, să vedem care era nivelul la care se desfășura procesul de învățămînt în școala lui Rafail.

Reținînd că în această școală se învăța limba greacă și declamațiunea, să coroborăm aceste date cu amintirile lui Ion Ghica :

„Odată Vaillant, după ce ne ia d-a rîndul să-i citim epistola lui Boileau către Molière :

*Rare et fameux dont le fertil veine
Ignore en écrivant le travail et la peine*

și cei vechi ne încurcăm toți... se îndreptă către noul venit zicînd :

*— Voyons, monsieur Grégoire, pouvez — vous ne débiter cela ?
Allons, du courage !*

Tînărul se roșește, clipește de 2—3 ori din ochi și începe a recita și a duce pînă la sfîrșit fără cea mai mică emitațiune fără înginare și fără o singură greșeală indicînd cu precisiune punctuațiunea și trecînd peste rimă fără a o căuta (s.n.)⁴².

Amănuntul demonstrează calitatea lecțiilor de declamație luate la Tirgoviște în casa lui Nae Hiotu (Spunerea versurilor fiind și astăzi o problemă pentru actori chiar). Tot Ion Ghica notează : *„Niciodată nu auzisem o dicțiune mai perfectă și mai plăcută“*. Lecțiile de dicțiune ale lui Rafail se opreau, în afara tehnicii recitării, asupra dicției și impostăției.

Ar mai rămîne de identificat aceea a lui Mitilineu, unde poetul învăța elină (deci greaca veche) spre deosebire de greaca modernă de la Școala lui Rafail).

⁴¹ Radu Gioglovan, *„Unde a fost ucis Tudor Vladimirescu“*, în „Acta Valahica“, Tirgoviște, 1972, p. 90.

⁴² Ion Ghica, *op. cit.*, p. 296.

Din datele culese de G. Călinescu, Ioan Mitilineu venise în țară la 36 de ani, în 1818, stabilindu-se fie de prima dată, fie mai târziu la Tîrgoviște de vreme ce Gr. Alexandrescu îl amintește aici. Mai târziu se va stabili la București, unde va conduce un institut. Se stinge din viață în 1854. S-au făcut presupuneri că această școală ar fi funcționat la mănăstirea Stelea, unde un raport al primului dascăl public către Eforia școalelor, arată că la această mănăstire a funcționat „din vechime“ o școală grecească⁴³. Mitilineu nu era călugăr, după cum îi arată și numele, deci școala sa nu a funcționat la biserica Stelea.

Avînd în vedere tendințele clare de laicizare a învățămîntului din acea perioadă, putem cita în acest sens hrisovul lui Ipsilanti dat la sfîrșitul secolului al XVIII-lea și ținînd cont de propriile mărturisiri lirice :

Nu ești tu acela care în copilărie
Știai pe dinafară vestita Alixândrie
Și viața ciudată a unui crai cuminte
Care lăsă pe dracu fără încălțăminte...

se poate presupune că Grigore Alexandrescu a învățat și carte românească alături de cea elinească. (În general biografiile nu insistă și asupra felului cum a învățat poetul carte românească).

La 7 aprilie 1815, la Tîrgoviște funcționa la Mitropolie, vechea școală domnească „cu un dascăl românesc și altul elinesc“. Această veche școală românească funcționase fără întrerupere între 1741—1813 cu următoarele etape : 1741—1775 — Școală de slavonie ; 1780—1813 — Școală românească și de slavonie⁴⁴.

S-ar putea ca Alexandrescu să fi învățat la această școală, deși la 1821 nu mai funcționa și nici nu avem știri că s-a reînființat. Faptul că Alexandrescu nu amintește unde funcționa școala lui Mitilineu, ca în cazul celei a lui Rafail, ne-ar putea duce cu gîndul că ea funcționa la Mitropolie unde era spațiu destul, prin mutarea ei la București, spațiul, putînd, cum avem de altfel dovezi, — fi folosite și de autoritățile civile.

Numai aici a putut găsi Alexandrescu „*Alixândria*“ (probabil chiar ediția tipărită la Tîrgoviște, pe vremea Brîncoveanului, cum ne mărturisește Anton Maria del Chiaro), precum și cealaltă carte la care face aluzie în versurile de mai sus „*Istorie despre Arghir cel frumos și frumoasa Elena*“, în versiunea lui Ion Barac, (Sibiu, 1801) în metru popular. (Iată deci un prim contact al lui Gr. Alexandrescu cu poezia românească și note despre circulația cărții românești la începutul veacului, la Tîrgoviște).

De la Tîrgoviște avea, cum observă I. Fischer, cunoștințe de limbă franceză. Ion Ghica amintește că școala lui Vaillant din 1830 funcționa într-o odăiță la Sf. Sava și adunase cîțiva elevi, fii de boieri care mai învățaseră franțuzește de pe la dascălii Luigi, Coulin, Jeaneloni, Vanzane. Apariția în această clasă la primăvara lui 1831 (după un an de ședere în București — sosise în toamna lui 1829) a poetului este briliantă. Do vadă că poseda solide cunoștințe de limbă franceză.

⁴³ Gh. Părnuță, *op. cit.*, p. 106—109.

⁴⁴ *Idem*, p. 163.

Nu avem date din epocă, ci cu 10 și 20 de ani mai târziu. Cert este că Ion Codru Drăgușan începe să învețe franțuzește în casa lui Sache Poroineanu, vecin întrucitva cu visterul Mihai Lixândrescul, tatăl poetului, la 1836 ⁴⁵. În 1842 funcționau la Tîrgoviște trei școli particulare dintre care una franțuzească cu 7 elevi. În 1846 limba franceză se predă de către Chiuchiurini care mergea „pe la elevi acasă“.

Aceste ecouri sînt edificatoare în privința nivelului și interesului pentru limba franceză în acest oraș.

Studiul limbii franceze a fost abordat în anii adolescenței după cum singur mărturisește :

Tu care *mai în urmă* rîzînd de-acestea toate
De rost puteai spune tragedii însemnate
Meropa, Atalia și altele mai multe...

(„Mai în urmă“ însemnînd aici după anii copilăriei cînd citea „Alixăndria“ și „Istoria frumosului Arghir și a frumoasei Elena“). Deci Voltaire și Racine precum și alte opere ale clasicismului francez formau lecturile sale preferate, cu ajutorul cărora a deprins la Tîrgoviște limba franceză.

„ȚARA CE AI PĂRĂSIT“

Motivul copilăriei care străbate opera lui Gr. Alexandrescu și despre care am vorbit anterior, este în fond motivul unui spațiu trăit cu candoarea unei vîrste, al unui spațiu cu natură bogată, al unui spațiu istoric prin excelență, al unui spațiu revelator pentru orizonturile de cultură pe care încerca să le destelenească. El înseamnă în punct de permanentă referire, un eden părăsit :

*Aici nu sînt văi sau dealuri, nu sînt crînguri sau păduri
Care împodobesc cu fală sînul veselii naturi...*

Acest motiv, acest spațiu înseamnă încredere, optimism :

*Binele ades vine pe urmele mîhnirei
Și o zîmbire dulce dup-un amar suspin,
Așa zice tot omul ce-n viitor trăiește
Așa zicea odată copilăria mea...*

Mai înseamnă în același timp un braț întins spre un orizont care se îndepărtează :

*Zile neprețuite ale copilăriei,
Tovarăși ai vieții și fii ai bucuriei...*

sau :

*Sînt dulci ale prunciei dorite suvenir
Și visuri fericite, iluzii îngerești...*

⁴⁵ *Idem*, p. 163.

eu :

*Din zilele trecute, din vechea fericire,
Din vîrsta cea de aur...*

și în sfîrșit :

*. . . . . precum o nălucire
Rămîne dimineața de visuri care zbor.*

Momentele de bucurie ale vieții sînt parcă întoarceri, reveniri în acest spațiu înălțat în cerul unei sugestive metafore :

*Și crezi că te mai afli încă
În țara ce ai părăsit.*

Tîrgoviștea era o „țară“ pe care am descris-o întrucitva în articolul de față, părăsită de către poet după primul lustru și jumătate de viață.